

RECENSION

Ekonom och politiker i internationell tjänst

I Claes Bergs bok sätts Gunnar Myrdals hela liv och verk in i den ekonomiska och politiska historien, som läsaren får som en bonus.

Bo Sandelin
är professor emeritus
i nationalekonomi
vid Handelshögskolan
vid Göteborgs universitet.

BÖCKER

Claes Berg

Gunnar Myrdal. Ett liv med många dilemman. Dialogos förlag 2023, 351 sidor.

Den svenske ekonomen, politikern och internationelle ämbetsmannen **Gunnar Myrdal** (1898–1987) var en märklig människa på många sätt. Som forskare om ekonomiska och politiska frågor köpte han stora mängder böcker. **Claes Berg** berättar i *Gunnar Myrdal – ett liv med många dilemman* att när ett arbete var avslutat och han inte längre behövde böckerna ringde han enligt dåvarande riksbibliotekarien **Uno Willers** till Kungliga biblioteket: ”Jag har en kubikmeter böcker som jag inte behöver vidare. Kan ni komma och hämta i morgon?”

Bergs biografi är i huvudsak kronologiskt upplagd med början i de första barndomsåren i Dalarna som följdes av många flyttningar, studier som började lite trassligt men avslutades framgångsrikt och följdes av en

”Boken är med andra ord ett värdefullt tillskott till litteraturen om Gunnar Myrdal.”

”Myrdals stödde inte bara välfärdsreformer utan också en del som strider mot nutida värderingar, till exempel tvångsteriliseringar för att inte sprida vissa oönskade genetiska egenskaper.”

forskarkarriär som 1974 kröntes med Nobelpriset, eller mer korrekt Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Interfolierat med forskarkarriären avancerade han som politiker och högre internationell tjänsteman med poster som handelsminister och chef för FN:s ekonomiska kommission för Europa.

Myrdal studerade juridik vid Stockholms högskola för att han ville bli ”statsman”. Han blev klar 1923 men trivdes inte med att arbeta som jurist. Därför föreslog Alva – de gifte sig 1924 – att han skulle gå över till nationalekonomi som ”mer liknade matematik och naturvetenskap, ämnen som han hade uppskattat på Norra Real”. (Det var ett skäl som man kan finna även hos andra ekonomer.) Alva skaffade honom Gustav Cassels bästsäljare *Theoretische Sozialökonomie*, och Cassel blev sedan Myrdals viktigaste lärare och mentor fram till disputationen 1927 på avhandlingen *Prisbildningsproblemet och föränderligheten*.

Redovisa värderingarna

Under sin långa ekonomkarriär var han väldigt produktiv, men man kan peka ut några saker som har väckt särskild uppmärksamhet. I *Vetenskap och politik i nationalekonomi* (1930) gör han en kritisk genomgång av nationalekonomiska doktriner och sammanblandningen av vetenskapliga fakta och politiska ideal. Berg menar att Myrdal redan här ”var klart medveten om svårigheten att bedriva en objektiv samhällsvetenskap utan tydliga värdepremisser”, trots att Myrdal själv hävdade att det var senare som han ut-

vecklade denna uppfattning. Hur som helst, han var tydligare på denna punkt senare.

I sina med många medarbetare utarbetade mastodontverk *An American Dilemma: the Negro Problem and Modern Democracy* (1944) – undertiteln vore naturligtvis otänkbar i dag – och *Asian Drama: an Inquiry into the Poverty of Nations* (1968) ägnar han många sidor åt att redovisa både sina egna och omvärldens värderingar. Det är de egna som är särskilt relevanta för forskningen, och i *Objektivitetsproblemet i samhällsforskningen* (1968) upprepar han i olika varianter att det ”enda sättet att sträva efter ’objektivitet’ i teoretisk analys är att lyfta fram värderingarna i fullt dagsljus”, och att ”värderingarna styr forskningen till de fakta vi *will* diskutera för att vi är *intresserade* av dem”.

Det är inte många ekonomiska forskare som följt Myrdals uppmaning att redovisa sina värderingar. (Men som ny praxis i denna riktning kan man kanske se många vetenskapliga tidskrifters krav att en författare ska deklarerat potentiella intressekonflikter.)

Social ingenjörskonst

I kapitel 4, ”Folkhemmet tar form med social ingenjörskonst” ägnar Berg en stor del åt befolkningsfrågan på 1930-talet. Tidigare – i Sverige särskilt genom Knut Wicksell – hade främst risken för överbefolkning uppmärksamats, men i *Kris i befolkningsfrågan* (1934) oroade sig Alva och Gunnar Myrdal tvärtom för de låga födelsetalen i Sverige som med Bergs ord ”berodde på konflikten mellan att föda fler barn och en rimlig levnadsstandard”. Det offentliga

Gunnar Myrdal var en forskare som blev politiker och minister, och hög internationell tjänsteman. Forskargärningen kröntes med ett Nobelpris 1974. Alva Myrdal – fru och samarbetspartner – mottog Nobels fredspris år 1982. Foto: Arne Holmström/Alva och Gunnar Myrdals arkiv, ARAB

borde därför med bostadsstöd, mödravård, skolbespisning, allmänt barnbidrag och annat stödja barnfamiljer. ”Myrdals såg en motsättning mellan individernas handlande på mikronivå och resultatet av handlandet för samhället som helhet.”

Statens intrång i privatlivet kan därför ges vetenskaplig legitimitet. Man litar inte på att människorna är rationella. ”Hushållens egna preferenser som de kommer till uttryck i deras val kan inte accepteras av en ansvars-kännande statsmakt.” Detta innebar att Myrdals stödde inte bara välfärdsreformer

utan också en del som strider mot nutida värderingar, till exempel tvångssteriliseringar för att inte sprida vissa oönskade genetiska egenskaper.

Socialdemokratisk handelsminister

När det gäller Myrdals politiska utveckling pekar Berg på att han på 1920-talet hjälpte sin far att skriva artiklar i Sörmlandspressen ur Högerpartiets perspektiv. Han engagerade sig i Socialdemokraterna först i början av 1930-talet. Den ekonomgrupp som han brukar placeras i vid den tiden, Stockholms-

skolan, hade flera andra medlemmar som också gjorde sig ett namn inom politiken eller som höga tjänstemän. Bertil Ohlin var under många år folkpartiledare och Dag Hammarskjöld var FN:s generalsekretär när han 1961 omkom i en flygolycka i Nordrhodesia, nuvarande Zambia.

När andra världskrigets samlingsregering upplöstes i juli 1945 tillträdde en rent socialdemokratisk ministär med Gunnar Myrdal som handelsminister. Men efter knappt två år avgick han. ”Myrdal, som varit en av socialdemokratins mest lysande intellektuella, visade sig nu alltmer utgöra en belastning som politiker.” Han var för osmidig och hade starka uppfattningar som utmanade särskilt näringslivets organisationer.

Något som är slående i texter om och från den tiden är hur mycket diskussioner som ägnades åt ”planhushållning”, låt vara att det kanske då inte handlade om detaljstyrning av ekonomin. Här hade Myrdal uppfattningar som mer liberala krafter kunde ha svårt att förlika sig med. Berg påpekar att Gustav Cassel, Eli Heckscher och Gösta Bagge varnade för planhushållning, ”medan de främsta akademiska förespråkarna var Bertil Ohlin och Gunnar Myrdal, som menade att planhushållning inte var liktydigt med socialism”.

Verkade för alleuropeiskt samarbete

Efter andra världskriget skapades en rad internationella organisationer för återuppbyggnad och samarbete. En av dessa var FN:s ekonomiska kommission för Europa, ECE, med säte i Genève. Gunnar Myrdal tackade den 4 april 1947 ja till att bli chef för ECE, och han lämnade regeringen den 11 april. Han strävade förgäves efter att ECE skulle få hantera Marshallhjälpen. Revirstrider uppstod mellan olika nya organisationer, bland annat mellan ECE och OEEC (nu OECD), som efter hand

”Hammarskjölds utnämning till FN:s generalsekretärare 1953 kändes som ett nederlag för Myrdal som själv hade velat ha posten.”

övertog flera uppgifter som ursprungligen anförtratts ECE.

Myrdals relation till Dag Hammarskjöld behandlas i flera sammanhang. Ibland intogs de olika positioner, som efter kriget när Myrdal i ECE verkade för ett alleuropeiskt samarbete och att återupprätta öst-väst-handeln, medan Hammarskjöld i OEEC liksom briterna menade att ”Marshallhjälpen skulle begränsas till återuppbyggnad av Västeuropa”.

Hammarskjölds utnämning till FN:s generalsekretärare 1953 kändes som ett nederlag för Myrdal som själv hade velat ha posten och som nämndes i förhandsspekulationerna. Han skriver i ett brev till Alva att han de första nätterna efter beskedet inte kunnat somna förrän framemot tretiden, och att han ”är nog mycket ledsen innerst inne”.

Gunnar Myrdal – ett liv med många dilemman är inte den första boken om Gunnar Myrdal. Enbart i denna boks referenslista finns ett tiotal böcker med Gunnar Myrdal i titeln, varav knappt hälften är på svenska. De flesta är dock inriktade på en viss aspekt eller tidsperiod eller har ett par decennier på nacken. I Bergs bok sätts Myrdals hela liv och verk in i den ekonomiska och politiska historien, som läsaren får som en bonus. Även mycket av Alva Myrdals karriär kommer med. Boken är med andra ord ett värdefullt tillskott till litteraturen om Gunnar Myrdal.